

ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ МЕНЕДЖМЕНТУ СТВОРЕННЯ, ОХОРОНИ ОБ'ЄКТІВ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ У НАУКОВИХ УСТАНОВАХ

©2021 ХОМЕНКО І. І., КРАВЧЕНКО В. В.

УДК 658.005.5
JEL: I23; O31; O34

Хоменко І. І., Кравченко В. В. Питання організації менеджменту створення, охорони об'єктів права інтелектуальної власності та трансферу технологій у наукових установах

Успішне втілення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року передбачає врахування особливостей організації менеджменту створення, охорони об'єктів права інтелектуальної власності (ОПІВ) і трансферу технологій. Тому метою статті є дослідження цих аспектів у наукових установах і розробка дієвих пропозицій у цьому контексті. У статті розглядається важливість ролі об'єктів права інтелектуальної власності в діяльності наукових установ і необхідність повноцінного функціонування в наукових установах підрозділів із питань трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності. Авторами досліджено проблеми, що стримують розвиток даних підрозділів у наукових установах і закладах вищої освіти. На основі дослідження досвіду діяльності вищезгаданих підрозділів у вітчизняних і зарубіжних наукових установах рекомендовано запровадження та розвиток в Україні механізмів державної підтримки інноваційної діяльності, трансферу технологій, комерціалізації результатів досліджень, об'єктів інтелектуальної власності з урахуванням досвіду держав – членів ЄС, технологічно розвинутих країн, спрямованих на розвиток інновацій у бізнесі; об'єднання бізнесу та наукових установ, закладів вищої освіти щодо проведення досліджень і розробок, здійснення трансферу технологій в інтересах підприємств; підтримку високотехнологічних індустрій; розвиток інноваційної діяльності на регіональному рівні. Важливими питаннями, зокрема, є розробка модельних договорів із проведення досліджень і розробок із різними варіантами розподілу прав інтелектуальної власності між науковими організаціями та національними і зарубіжними контрагентами, що враховувало б міжнародну практику укладання таких договорів; розробка положень, які визначають особливості створення та використання об'єктів інтелектуальної власності працівниками НАН України, які працюють в іноземних проектах і наукових установах, а також іноземними фахівцями, що здійснюють дослідження та розробки в установах НАН України. Нюанси менеджменту створення, охорони об'єктів права інтелектуальної власності та трансферу технологій у наукових установах, які стосуються інноваційної привабливості підприємств, планується висвітлювати в подальших наукових дослідженнях.

Ключові слова: організація менеджменту, створення об'єктів права інтелектуальної власності, охорона об'єктів права інтелектуальної власності, патентно-ліцензійні підрозділи.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-8-40-47>

Бібл.: 21.

Хоменко Ірина Іванівна – старший науковий співробітник Центру досліджень інтелектуальної власності та трансферу технологій НАН України (вул. Володимирська, 54, Київ, 01601, Україна)

E-mail: khomenko@nas.gov.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-8600-3848>

Кравченко Володимир Володимирович – кандидат економічних наук, доцент кафедри «Теплові електричні станції», Білоруський національний технічний університет (просп. Незалежності, 65, Мінськ, 220013, Білорусь)

E-mail: vladmir70@rambler.ru

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8131-704X>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/1960392/vladimir-vladimirovich-kravchenko/>

UDC 658.005.5
JEL: I23; O31; O34

Khomenko I. I., Krauchanka U. U. Organizing the Management of Creation, Protection of Objects of Intellectual Property Rights and Technology Transfer in Scientific Institutions

The successful implementation of the Strategy for the development of the sphere of innovation activity for the period up to 2030 involves taking into account the peculiarities of the organization of management of the creation, protection of intellectual property rights objects (IPRO) and technology transfer. Therefore, the article is aimed at studying these aspects in scientific institutions and developing effective proposals in this context. The article considers the importance of the role of objects of intellectual property rights in the activities of scientific institutions and the need for full functioning in these institutions of the units for technology transfer, innovation activity and intellectual property. The authors examine the problems that hinder the development of such units in scientific institutions and institutions of higher education. Based on the research of the experience of the aforementioned units in both domestic and foreign scientific institutions, it is recommended to introduce and develop in Ukraine mechanisms of the State support for innovation activities, technology transfer, commercialization of research results, intellectual property objects taking into account the experience of the EU Member States, technologically developed countries, directed towards developing innovations in business; combining business and scientific institutions, higher education institutions for research and development for transfer of technologies in the interests of enterprises; support of high-tech industries; development of innovative activities at the regional level. Important issues, in particular, are the development of model agreements for research and development with various options for the distribution of intellectual property rights between scientific organizations and national or foreign counterparties, which would take into account the international practice of concluding such agreements; development of provisions defining the peculiarities of creation and use of intellectual property objects by employees of the NAS of Ukraine who work in foreign projects and scientific institutions, as well as foreign specialists conducting research and development in institutions of the NAS of Ukraine. The nuances of management of the creation, protection of objects of intellectual property rights and technology transfer in scientific institutions related to the innovative attractiveness of enterprises are planned to be highlighted in further scientific research.

Keywords: organization of management, creation of objects of intellectual property rights, protection of objects of intellectual property rights, units for patents and licensing.

Bibl.: 21.

Khomenko Iryna I. – Senior Research Fellow of the Intellectual Property and Technology Transfer Center of Ukraine NAS (54 Volodymyrska Str., Kyiv, 01601, Ukraine)

E-mail: khomenko@nas.gov.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-8600-3848>

Krauchanka Uladzimir U. – PhD (Economics), Associate Professor of the Department of Thermal Power Plants, Belarusian National Technical University (65 Nezavisimosty Ave., Minsk, 220013, Belarus)

E-mail: vladmir70@rambler.ru

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8131-704X>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/1960392/vladimir-vladimirovich-krauchenko/>

Для вирішення питань розвитку інноваційної діяльності та інноваційного підприємництва в Україні у 2019 р. Кабінетом Міністрів України була прийнята Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 р. [16] (далі – Стратегія), основною метою якої стала розбудова національної інноваційної екосистеми для забезпечення швидкого та якісного перетворення креативних ідей в інноваційні продукти та послуги.

Для виправлення нинішньої ситуації, згідно зі Стратегією, необхідно сприяти розвитку видів діяльності з високою наукоємністю, тобто перейти від низькотехнологічної ресурсної до високотехнологічної інноваційної економіки, а державна політика має створювати сприятливі умови, насамперед для розвитку виробництва інтелектуальних продуктів, включно з можливістю їх комерціалізації як в Україні, так і в решті країн світу.

Для вирішення поставлених у Стратегії завдань, доцільним є:

- ✦ створення сприятливого нормативно-правового поля для суб'єктів господарювання, що здійснюють інноваційну діяльність;
- ✦ розвиток інноваційної інфраструктури;
- ✦ методично-консалтингове забезпечення;
- ✦ розширення зв'язків вітчизняних науковців і винахідників з іноземними підприємствами.

З метою успішного втілення Стратегії необхідно враховувати особливості організації менеджменту створення, охорони об'єктів права інтелектуальної власності (ОПІВ) і трансферу технологій. У наукових установах такі обов'язки покладені на підрозділи (лабораторії) з питань трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності (за умови їх наявності), або на особу з відповідними знаннями та досвідом [16].

Питання проблем організації менеджменту створення, охорони об'єктів права інтелектуальної власності та трансферу технологій у наукових установах є предметом досліджень багатьох вчених, таких як Г. Андросчук, А. Антонюк, Г. Альтшуллер [1], Н. Буняк [3], О. Бутнік-Сіверський [4], О. Бондар-Підгурська [14; 15], С. Горленко [5], В. Денисюк, В. Дмитришин [7], О. Дзюба [6], П. Жирков [8], Ю. Капіца [2; 9], Т. Косско [10], В. Кудашов [11], Г. Машков, С. Миньков, А. Сол-

датов [12], Л. Федулова, Є. Ходаківський, В. Хаустов, П. Цибульов, К. Шахбазян [13], Л. Шикова та ін.

Незважаючи на наявність значної кількості публікацій із даної тематики, ряд питань залишаються ще недостатньо вивченими. Потребує додаткового дослідження питання організації менеджменту створення, охорони об'єктів права інтелектуальної власності та трансферу технологій у наукових установах.

У контексті розв'язання даного питання В. С. Дмитришин дослідив роль і місце побудови системи управління інтелектуальною власністю в наукових установах для отримання та впровадження результатів наукової діяльності шляхом створення об'єктів інтелектуальної власності та зауважив, що «патентно-ліцензійна структура організації має компетентно володіти питаннями правової охорони, маркетингових досліджень і ціноутворення на науково-технічні результати, орієнтуватися в методах оцінки об'єктів інтелектуальної власності, уміти розраховувати витрати й ефективність робіт на різних стадіях інноваційного циклу. Остання обставина є важливою, оскільки часто в процесі оцінки конкурентоспроможності науково-технічних розробок виникає необхідність доведення її до більш високого рівня споживчих властивостей, практичної застосовності або стандартів потенційного покупця» [7].

Н. М. Буняк також наголошував на необхідності наявності ефективного механізму передачі наукових розробок, що є запорукою розвитку національної інноваційної системи. Так, варто створити в Україні сприятливі умови для побудови мережі трансферу технологій: «Аналіз зарубіжного та вітчизняного досвіду у сфері розбудови мережі трансферу технологій та інноваційної діяльності дозволив визначити важливі передумови здійснення успішної передачі інноваційних ідей, а отже, і розвитку національної інноваційної системи:

- ✦ захист об'єктів інтелектуальної власності;
- ✦ розвинута інноваційна інфраструктура;
- ✦ створення при вищих навчальних закладах центрів трансферу технологій;
- ✦ підготовка висококваліфікованих фахівців у сфері інноваційного менеджменту та маркетингу, захисту інтелектуальної власності, технологічного аудиту;

- ✦ сприятливі умови для створення та розвитку малих наукомістких підприємств при університетах (стартап, спін-офф і спін-аут компанії)» [3].

Вищевикладене стало основою для формування основної мети статті.

Метою статті є дослідження питань щодо організації менеджменту створення, охорони об'єктів права інтелектуальної власності та трансферу технологій у наукових установах, а також розробка дієвих пропозицій у цьому контексті.

Здійснення винахідницької діяльності, зокрема в наукових установах, безпосередньо пов'язано з наявністю чи відсутністю у країні сприятливих умов генерації об'єктів інтелектуальної власності (ОІВ), їх використання. Необхідними елементами сфери інтелектуальної власності (ІВ) та інноваційного розвитку країни, за визначенням Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ), є:

- ✦ забезпечення високого рівня фінансування наукових досліджень;
- ✦ наявність системи підтримки інноваційної діяльності;
- ✦ наявність засобів державної підтримки – фінансових, податкових, організаційних, спрямованих на збільшення генерації винаходів та інших ОІВ науковими установами, закладами вищої освіти (ЗВО), підприємствами, у тому числі малими підприємствами;
- ✦ наявність засобів державної підтримки комерціалізації ОІВ, трансферу технологій науковими організаціями та ЗВО до промисловості;
- ✦ наявність ефективної інфраструктури комерціалізації ОІВ і трансферу технологій;
- ✦ наявність освіти у сфері ІВ тощо (Methodology for the Development of National Intellectual Property Strategies. Tool 1: The Process, WIPO, 2016) [19].

Комплексно питання організації менеджменту створення, охорони об'єктів права інтелектуальної власності та трансферу технологій у наукових установах розглядалися ВОІВ. Проблематика забезпечення ефективної охорони прав на винаходи та інші ОІВ у державних наукових установах і ЗВО, комерціалізації результатів досліджень і розробок та ОІВ, менеджменту ІВ є сферою, де проводяться активні дослідження, приймаються політичні документи на міжнародному рівні, в ЄС, США, нових незалежних державах.

Саме ВОІВ є одним із каталізаторів упровадження системи заходів генерації та використання ОІВ в академічному секторі. Враховуючи істотну роль державних наукових організацій, університетів як генераторів ОІВ, ВОІВ (починаючи з 2000 р.) підготувала ряд рекомендацій із запровадження політики академічних установ у сфері ІВ. Зокрема у 2019 р. роз-

роблено документи щодо її змісту, прикладів діяльності наукових організацій і університетів.

ВОІВ створила портал політик наукових установ і ЗВО різних країн, зібравши значний масив методичного матеріалу (сайт із документами наукових організацій та університетів країн світу, що стосуються політики у сфері ІВ, а саме, Database of Intellectual Property policies. WIPO).

Найбільш широко відомі такі документи:

- ✦ модельна політика ВОІВ щодо інтелектуальної власності для університетів та науково-дослідних установ (WIPO Intellectual Property Policy Template for Universities and Research Institutions. January 29, 2019. 24 p.);
- ✦ керівництво щодо персоналізації Модельної політики ВОІВ стосовно інтелектуальної власності для університетів і науково-дослідних установ (Guidelines for Customization of the WIPO Intellectual Property Policy Template for Universities and Research Institutions, January 29, 2019);
- ✦ контрольний перелік питань політики щодо ІВ, а також механізм початку процесу розробки політики (IP Policy Writer's Checklist. A Mechanism for Kick-starting the Policy Drafting Process, January 29, 2019).

Також ВОІВ було підготовлено документи із розробки національних стратегій у сфері ІВ [13], де питанням державних механізмів створення та комерціалізації ОІВ у наукових установах і ЗВО приділено значну увагу. Серед них:

- ✦ управління академічною інтелектуальною власністю та ранні етапи розробки інновацій в країнах з перехідною економікою (Management of Academic Intellectual Property and Early Stage Innovation in Countries in Transition. WIPO, 2010);
- ✦ Національні стратегії у сфері Інтелектуальної власності (National IP Strategies. WIPO).

Європейською комісією визначено уніфіковані принципи охорони та використання ОІВ у наукових установах і ЗВО та прийнято ряд політичних документів, включаючи Рекомендацію Комісії щодо управління правами інтелектуальної власності у діяльності з трансферу знань і Кодекс практики для університетів та інших державних науково-дослідних організацій (Commission Recommendation on the management of intellectual property in knowledge transfer activities and Code of Practice for universities and other public research organizations. 10.04.2008). Також здійснено моніторингові дослідження та розроблено низку документів, які стосуються модельних договорів (дослідження та розробки), охорони прав ІВ при співробітництві з іноземними партнерами, оцінювання діяльності з менеджменту ІВ, зокрема Повідомлення ЄК «Вдосконалення трансферу знань між

науковими організаціями та промисловістю в Європі: використання відкритих інновацій – реалізація Лісабонського порядку денного» (Communication from the Commission «Improving knowledge transfer between research institutions and industry across Europe: embracing open innovation – Implementing the Lisbon agenda». European Commission. COM (2007) 182) та Європейський звіт щодо трансферу знань 2013 р. «Дослідження з трансферу знань 2010–2012 рр.» (European Knowledge Transfer Report 2013 «Knowledge Transfer Study 2010–2012». Final Report. European Commission, June 2013).

Урядовими агентствами багатьох країн Європи підготовлено керівництва, модельні договори, рекомендації, що стосуються менеджменту ІВ в академічній та університетській сферах, зокрема:

- ✦ Керівництво з управління інтелектуальними активами для університетів (Guidance Intellectual asset management for universities. Intellectual property Office. Great Britain. 26.06.2014. Lambert toolkit. Great Britain);
- ✦ практичний посібник Відомства Ірландії з питань трансферу знань (КТИ) з управління питаннями інтелектуальної власності та конфіденційності (КТИ Practical Guide to Managing Intellectual Property and Confidentiality. Knowledge Transfer Ireland, Enterprise Ireland, Irish Universities Association);
- ✦ практичний посібник КТИ щодо угод про спільні дослідження (КТИ Practical Guide to Collaborative Research Agreements. Knowledge Transfer Ireland, Enterprise Ireland).

Документи про діяльність академічних установ у сфері ІВ прийнято міжнародними організаціями академії наук: Європейською федерацією академії наук – ALLEA, Берлін (Заява «Потреба у стратегіях із врегулювання прав інтелектуальної власності в академічних установах», 2019 р.) – ALLEA, Постійною робочою групою з прав ІВ (Permanent Working Group Intellectual Property Rights) та Міжнародною асоціацією академії наук – МААН (м. Мінськ) у рамках Консультативного комітету з питань охорони інтелектуальної власності та передачі технологій.

Разом із тим, нині в Україні відсутні ефективні договірні механізми та організаційні форми об'єднання коштів держави, державних установ і приватних партнерів із метою фінансування розробок, трансферу технологій, утворення нових інноваційних підприємств. Існують правові бар'єри для наукових установ і ЗВО із залучення коштів підприємств для спільної реалізації інноваційних проектів, а також з утворення стартапів. Так, обмеженими є права бюджетних установ щодо укладання договорів спільної діяльності з підприємствами стосовно реалізації проектів із трансферу технологій, проведення спільних розробок тощо. Відповідно до постанови

Кабінету Міністрів України від 11.04.2012 р. № 296 укладання таких договорів потребує погодження із Мінекономрозвитку, Мінфіном, Фондом державного майна та Мін'юстом, а також прийняття рішення Кабінету Міністрів України. Вказане призвело до фактичного неукладання таких договорів бюджетними установами.

Таким чином, в Україні надзвичайно складно застосовувати один із найбільш розповсюджених механізмів залучення коштів підприємств до інноваційної діяльності, котрий дозволяє, наприклад, в ЄС залучати на 1 євро бюджетних витрат від 2 до 3 євро коштів приватних підприємств.

З 2006 р. до 2015 р. в Україні (Закон України «Про управління об'єктами державної власності» 2006 р.) фактично було заборонено створення науковими установами та вищими навчальними закладами стартапів – господарських товариств для використання ОІВ, що є розповсюдженою у світі формою впровадження результатів досліджень і залучення інвестицій. Лише у 2015 р. у новій редакції Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» було затверджено запропоновані Національною академією наук України положення щодо можливості науковим установам і вищим навчальним закладам створювати такі товариства (ст. 60 Закону). Проте до цього часу не реалізовані Прикінцеві положення цього Закону – не внесено зміни до Бюджетного кодексу України стосовно перерахування дивідендів таких товариств, а також наукових парків на рахунки бюджетних установ. Вказане істотно обмежує та гальмує можливості утворення стартапів. До Верховної Ради України не внесено проект закону щодо змін у Бюджетному кодексі України стосовно віднесення зазначених дивідендів до власних надходжень ЗВО і наукових установ.

Вказане призвело до необхідності перерахування таких дивідендів до бюджету, що, по суті, ввело в Україні 100% податок на доходи ЗВО, наукових установ від діяльності господарських товариств, та є суттєвим обмеженням і бар'єром для залучення інвесторів з метою створення таких товариств, суперечить законодавчій практиці в державах – членах ЄС та інших країнах [9]. Тому актуальним залишається внесення змін до Бюджетного кодексу України з пропозицією надання дивідендів від діяльності господарських товариств, наукових парків до доходів бюджетних наукових установ і ЗВО.

Водночас сьогодні в Україні ще не вироблено політики у сфері менеджменту об'єктів інтелектуальної власності, складовою частиною якого є інтелектуальна власність. Фактично документи, що стосуються організації менеджменту створення, охорони об'єктів права інтелектуальної власності та трансферу технологій у наукових установах, укладені лише окремими організаціями – різними ЗВО, КПІ, установами Національної академії наук України тощо.

Наприклад, суттєвим чинником розвитку патентно-ліцензійної діяльності в НАН України стало прийняття Президією НАН України розпорядження від 16.01.2008 р. № 15 «Про підрозділи з питань трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності». Цим розпорядженням, з метою підвищення рівня охорони ОІВ в установах НАН України, а також забезпечення маркетингу результатів наукових розробок і розширення їх впровадження, було затверджено:

- ✦ Типове положення про структурний підрозділ з питань трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності наукових установ НАН України;
- ✦ Положення про використання об'єктів права інтелектуальної власності в НАН України;
- ✦ Типові договори про службові об'єкти права інтелектуальної власності та виплату винагороди за їх використання і типовий договір між творцями об'єктів права інтелектуальної власності.

Нормативна база зі здійснення винахідницької роботи в НАН України на цей час включає також розпорядження та постанови Президії НАН України, рекомендації, роз'яснення, що визначають порядок обліку нематеріальних активів, особливості укладання договорів про трансфер технологій, проведення патентних досліджень, утворення господарських товариств із метою використання ОІВ, використання ОІВ при здійсненні конкурсної тематики спільно з підприємствами тощо [9].

Одна із останніх ініціатив НАН України щодо вдосконалення винахідницької роботи – це започаткування у 2018–2020 рр. заходів із автоматизації діяльності патентних підрозділів установ. Вказане включало розробку Автоматизованого робочого місця працівника підрозділу із трансферу технологій, інноваційної діяльності та ІВ і формування бази даних ОІВ, даних щодо їх використання.

Суттєве значення для оцінки діяльності установ із винахідницької діяльності та її стимулювання має проведення в НАН України щорічного конкурсу установ на кращі показники винахідницької роботи в НАН України та на отримання звання «Винахідник року НАН України». Проведення конкурсу дозволяє здійснювати моніторинг винахідницької діяльності наукових установ, безпосередньо установам порівнювати свої показники з іншими та є одним із заходів, що підвищує важливість винахідницької роботи, звертає увагу на цінність діяльності працівників НАН України, які створюють ОІВ.

Проте є ряд документів, на які варто орієнтуватися. Так, наказом Державного комітету України з питань науки, інновацій та інформатизації 13.09.2010 р. № 18 затверджено Методичні рекомендації з комерціалізації розробок, створених у результаті науко-

во-технічної діяльності [20], а Постановою Кабінету Міністрів України від 04.12.2019 р. № 1030 «Про затвердження мінімальних ставок винагороди авторам технологій і особам, які здійснюють їх трансфер» [21].

Крім того, Україна має корисний позитивний досвід роботи Стартап-школи КПП ім. Ігоря Сікорського, яка проводить навчання за програмою «Практика запуску стартапу» [18].

Ще один приклад – у 2021 р. започатковане інформаційне видання «Guideline on IP protection in Marketing», створене Центром підтримки технологій та інновацій (TISC) Державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності» (Укрпатент) за підтримки Міністерства економіки України. У виданні наведено головні поради щодо використання та захисту прав інтелектуальної власності (ІВ) у маркетинговій діяльності, наведено основні об'єкти ІВ, які найчастіше використовуються під час маркетингової діяльності, а також пояснено, як забезпечити їх надійне та правомірне застосування.

Данило Цьвок, директор із питань розвитку відносин у сфері інтелектуальної власності Укрпатенту, наголошував, що маркетинг – надзвичайно потужний інструмент, який підвищує конкурентоспроможність і формує конкурентні переваги бізнесу або стартапу. «А оскільки маркетинг безпосередньо взаємодіє з інтелектуальною власністю в частині генерування та створення контенту, просування та монетизації продукту, необхідно приділяти особливу увагу питанням захисту прав інтелектуальної власності» [17].

Однак варто виділити нагальні проблеми, що стримують розвиток підрозділів наукових установ і ЗВО з трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності, а саме:

- ✦ відсутність механізмів підтримки як з боку держави, так і приватні для ефективної діяльності з трансферу технологій та інноваційної діяльності;
- ✦ МОН України, Мінекономіки України не здійснюють системної роботи з підвищення кваліфікації фахівців у галузі трансферу технологій;
- ✦ відсутність достатньої кількості нових фахівців із досвідом трансферу технологій.

Відзначимо, що основні проблемні питання у сфері інтелектуальної власності, у тому числі стосовно розвитку винахідницької діяльності, були визначені у проекті Національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні на період 2020–2025 років, що розглядалася 16.12.2019 р. на парламентських слуханнях. Проте цей важливий документ більше року до цього часу не прийнято як Рекомендації, що доводить неувагу органів державної влади до утворення в Україні сучасної системи інтелектуальної власності, що відповідала б кращим європейським стандартам.

Актуальним нині залишаються запровадження та розвиток в Україні механізмів державної підтримки інноваційної діяльності, трансферу технологій, комерціалізації результатів досліджень, ОІВ з урахуванням досвіду держав – членів ЄС, технологічно розвинутих країн, спрямованих на розвиток інновацій у бізнесі; об'єднання бізнесу та наукових установ, ЗВО з проведення досліджень і розробок, здійснення трансферу технологій в інтересах підприємств; підтримку високотехнологічних індустрій; розвиток інноваційної діяльності на регіональному рівні.

Зауважимо, що акти, що визначають політику НАН України у сфері ІВ, змінюються та вдосконалюються з урахуванням змін у законодавстві України, результатів практики застосування. Важливими питаннями, зокрема, є розробка модельних договорів із проведення досліджень і розробок (ДР) із різними варіантами розподілу прав ІВ між науковими організаціями та національними та зарубіжними контрагентами, що враховувало б міжнародну практику укладання таких договорів; розробка положень, які визначають особливості створення та використання ОІВ працівниками НАН України, які працюють в іноземних проектах та іноземних наукових установах, а також іноземними фахівцями, які здійснюють ДР в установах НАН України.

ВИСНОВКИ

Під час дослідження, яке проводилося фахівцями Центру досліджень інтелектуальної власності та трансферу технологій НАН України у 2016–2018 рр. [9], і на основі вивчення досвіду закордонних колег вважаємо за необхідне запропонувати здійснення таких заходів в контексті вдосконалення організації менеджменту створення, охорони об'єктів права інтелектуальної власності та трансферу технологій у наукових установах:

- ✦ розвиток інноваційної культури;
- ✦ законодавча підтримка комерціалізації розробок науковців;
- ✦ податкове стимулювання інноваційної діяльності;
- ✦ наявність простих і доступних договорів для комерціалізації розробок наукових співробітників;
- ✦ здійснення заходів із розвитку інфраструктури інноваційної діяльності, а також комерціалізації ОІВ;
- ✦ запровадження відповідно до досвіду ЄС публічно-приватного партнерства із проведення досліджень і розробок, трансферу технологій, розширення використання ОІВ;
- ✦ здійснення заходів щодо розвитку консультативної, експертної підтримки створення, охорони та використання ОІВ, патентування винаходів;
- ✦ підтримка іноземного патентування винаходів, які створюються за бюджетні кошти.

Нюанси менеджменту створення, охорони об'єктів права інтелектуальної власності та трансферу технологій у наукових установах, які стосуються інноваційної привабливості підприємств, будуть висвітлені в подальших наукових дослідженнях. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Альтшуллер Г. С. Основы изобретательства. Воронеж : Центрально-Черноземное книжное издательство, 1964. 238 с.
2. Богданов В. Л., Капіца Ю. М. Винахідницька діяльність при проведенні досліджень і розробок та комерціалізації їх результатів. *Вісник Національної академії наук України*. 2016. № 12. С. 87–98. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/114120/11-Bogdanov.pdf?sequence=1>
3. Буняк Н. М. Роль трансферу технологій у розвитку національної інноваційної системи. *Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту*. 2014. Вип. 10. Т. 2. С. 55–62. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/153585807.pdf>
4. Борко Ю. Л., Бутнік-Сіверський О. Б., Орлюк О. П. Об'єкти права інтелектуальної власності в державному секторі економіки (бюджетних установах) : монографія. Київ, 2014. 164 с.
5. Горленко С. А. и др. История отечественного изобретательства и патентного дела: прошлое и настоящее. Книга 2. Развитие изобретательства и охраны интеллектуальной собственности с 1917 г. по 1991 г. М. : Роспатент, 2015. 187 с.
6. Дзюба О., Шевченко О. Економічно-правовий аналіз реалізації «Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року». *Економіка та суспільство*. 2021. № 23. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/issue/view/23>
7. Дмитришин В. С. Побудова системи управління інтелектуальною власністю в науковій установі. Досвід ДНУ «Науково-практичний центр профілактичної та клінічної медицини» ДУС. *Наука, Технології, Інновації*. 2019. № 3. С 22–28. DOI: <http://doi.org/10.35668/2520-6524-2019-3-03>
8. Жирков П. А., Машков Г. М., Раевская М. Г. Методология поиска и экспертизы технических решений в сфере изобретательской деятельности. М. : ВАГШ, 2017. 187 с.
9. Винахідницька діяльність у наукових установах : наук-практ. вид. / Капіца Ю. М., Косско Т. Г., Махновський Д. С. та ін. Київ : Логос, 2021. 455 с.
10. Косско Т. Г., Хоменко І. І. Історія діяльності патентних підрозділів наукових установ Національної академії наук України (1942–2015 рр.). *Історія науки і біографістика*. 2018. Вип. 4. С. 177–191. URL: <http://inb.dnsgb.com.ua/2018-4/11.pdf>
11. Кудашов В. И. Основы управления интеллектуальной собственностью : учебник. Минск : ИВЦ Минфина, 2013. 408 с.
12. Выявление, правовая защита и коммерциализация результатов интеллектуальной деятельности : учебное пособие / под ред. А. И. Солдатова, С. Л. Минькова. Томск, 2014. 360 с.

13. Шахбазян К. С. Права інтелектуальної власності в договорах на проведення досліджень і розробок Всесвітньої організації інтелектуальної власності. *Інформація і право*. 2020. № 4. С. 172–180. DOI: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2020.4\(35\).221219](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2020.4(35).221219)
 14. Бондар-Підгурська О. В., Хоменко І. І., Карангава Ч. Науково-методичні аспекти оцінки ефективності управління інноваційним підприємством у контексті реалізації цілей сталого розвитку. *Бізнес Інформ*. 2020. № 9. С. 172–180. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-9-172-180>
 15. Кулаков Г. Т., Бондар-Підгурська О. В., Хоменко І. І. Активізація інноваційного розвитку соціально орієнтованих економік Білорусі та України: проблеми та чинники. *Проблеми економіки*. 2020. № 3. С. 65–72. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-3-65-72>
 16. «Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року»: схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 р. № 526-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-p#Text>
 17. Презентовано IP GUIDE для маркетологів. URL: <https://ukrpatent.org/uk/news/main/ipguide-01072021>
 18. Стартап Школа КПІ ім. Ігоря Сікорського // Sikorsky Challenge Україна. URL: <https://www.sikorskychallenge.com/startup/>
 19. IP at Work // WIPO. URL: <https://www.wipo.int>
 20. Методичні матеріали // Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/nauka/innovacijna-diyalnist-ta-transfer-tehnologij/metodichni-materiali>
 21. Трансфер технологій // Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/nauka/innovacijna-diyalnist-ta-transfer-tehnologij/analitichni-materiali/transfer-tehnologij>
- REFERENCES**
- Altshuller, G. S. *Osnovy izobretatelstva* [Fundamentals of Invention]. Voronezh: Tsentralno-Chernozemnoye knizhnoye izdatelstvo, 1964.
- Bohdanov, V. L., and Kapitsa, Yu. M. "Vynakhidnytska diialnist pry provedenni doslidzhen i rozrobok ta komertsializatsii yikh rezultativ" [Inventive Activity in Research and Development and Commercialization of Its Results]. *Visnyk Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy*, no. 12 (2016): 87-98. <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/114120/11-Bogdanov.pdf?sequence=1>
- Bondar-Pidhurska, O. V., Khomenko, I. I., and Karanhava, Ch. "Naukovo-metodychni aspekty otsinky efektyvnosti upravlinnia innovatsiinym pidpriemstvom u konteksti realizatsii tsilei staloho rozvytku" [The Scientific-Methodological Aspects of Assessing the Efficiency of Innovative Enterprise Management in the Context of Achieving Sustainable Development Goals]. *Biznes Inform*, no. 9 (2020): 172-180. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-9-172-180>
- Borko, Yu. L., Butnik-Siverskyi, O. B., and Orliuk, O. P. *Obiekty prava intelektualnoi vlasnosti v derzhavnomu sektori ekonomiky (biudzhetnykh ustanovakh)* [Objects of Intellectual Property Rights in the Public Sector of the Economy (Budgetary Institutions)]. Kyiv, 2014.
- Buniak, N. M. "Rol transferu tekhnologii u rozvytku natsionalnoi innovatsiinoi systemy" [The Role of Technology Transfer in the Development of the National Innovation System]. *Visnyk Volynskoho instytutu ekonomiky ta menezhmentu*, is. 10, part 2 (2014): 55-62. <https://core.ac.uk/download/pdf/153585807.pdf>
- Dmytryshyn, V. S. "Pobudova systemy upravlinnia intelektualnoiu vlasnistiu v naukovi ustanovi. Dosvid DNU «Naukovo-praktychnyi tsentr profilaktychnoi ta klinichnoi medytsyny» DUS" [Building an Intellectual Property Management System in a Scientific Institution. Experience of SSI "Scientific and Practical Center for Preventive and Clinical Medicine" SAD]. *Nauka, Tekhnologii, Innovatsii*, no. 3 (2019): 22-28. DOI: <http://doi.org/10.35668/2520-6524-2019-3-03>
- Dziuba, O., and Shevchenko, O. "Ekonomichno-pravovyi analiz realizatsii «Stratehii rozvytku sfery innovatsiinoi diialnosti na period do 2030 roku»" [Economic and Legal Analysis of the Implementation of the "Strategy for the Development of Innovation for the Period up to 2030"]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 23 (2021). <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/issue/view/23>
- Gorlenko, S. A. et al. *Istoriya otechestvennogo izobretatelstva i patentnogo dela: proshloye i nastoyashcheye. Kniga 2. Razvitiye izobretatelstva i okhrany intellektualnoy sobstvennosti s 1917 g. po 1991 g.* [History of Domestic Invention and Patenting: Past and Present. Book 2. Development of Invention and Protection of Intellectual Property from 1917 to 1991]. Moscow: Rospatent, 2015.
- "IP at Work". WIPO. <https://www.wipo.int>
- Kapitsa, Yu. M. et al. *Vynakhidnytska diialnist u naukovykh ustanovakh* [Inventive Activity in Scientific Institutions]. Kyiv: Lohos, 2021.
- Kosko, T. H., and Khomenko, I. I. "Istoriia diialnosti patentnykh pidrozdiliv naukovykh ustanov Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy (1942–2015 rr.)" [History of Activities of the Patent Departments of National Academy of Sciences of Ukraine (1942-2015)]. *Istoriia nauky i biohrafistyka*, is. 4 (2018): 177-191. <http://inb.dnsgb.com.ua/2018-4/11.pdf>
- Kudashov, V. I. *Osnovy upravleniya intellektualnoy sobstvennostyu* [Fundamentals of Intellectual Property Management]. Minsk: IVTs Minfina, 2013.
- Kulakov, H. T., Bondar-Pidhurska, O. V., and Khomenko, I. I. "Aktivizatsiia innovatsiinoho rozvytku sotsialno orientovanykh ekonomik Bilorusi ta Ukrainy: problemy ta chynnyky" [Innovative Development Intensification in the Socially Oriented Economies of Belarus and Ukraine: Problems and Factors]. *Problemy ekonomiky*, no. 3 (2020): 65-72. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-3-65-72> [Legal Act of Ukraine] (2019). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-p#Text>
- "Metodychni materialy" [Methodical Materials]. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. <https://mon.gov.ua/ua/nauka/innovacijna-diyalnist-ta-transfer-tehnologij/metodichni-materiali>
- "Prezentovano IP GUIDE dlia marketolohiv" [IP GUIDE for Marketers Presented]. <https://ukrpatent.org/uk/news/main/ipguide-01072021>
- "Startup Shkola KPI im. Ihoria Sikorskoho" [Startup KPI School named after Igor Sikorsky]. Sikorsky Challenge Ukraine. <https://www.sikorskychallenge.com/startup/>

Shakhbazian, K. S. "Prava intelektualnoi vlasnosti v dohov-
orakh na provedennia doslidzhen i rozrobok Vsesvit-
nyoi orhanizatsii intelektualnoi vlasnosti" [Intellectual
Property Rights in Contracts for Research and Devel-
opment of the World Intellectual Property Organiza-
tion]. *Informatsiia i pravo*, no. 4 (2020): 172-180.

DOI: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2020.4\(35\).221219](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2020.4(35).221219)

"Transfer tekhnologii" [Technology Transfer]. Ministerstvo
osvity i nauky Ukrainy. [https://mon.gov.ua/ua/nauka/
innovacijna-diyalnist-ta-transfer-tehnologij/analitich-
ni-materiali/transfer-tehnologij](https://mon.gov.ua/ua/nauka/innovacijna-diyalnist-ta-transfer-tehnologij/analitichni-materiali/transfer-tehnologij)

*Vyyavleniye, pravovaya zashchita i kommertsializatsiya re-
zultatov intellektualnoy deyatel'nosti* [Revealing, Legal
Protection and Commercialization of the Results of
Intellectual Activity]. Tomsk, 2014.

Zhirkov, P. A., Mashkov, G. M., and Rayevskaya, M. G.
*Metodologiya poiska i ekspertizy tekhnicheskikh resh-
eniy v sfere izobretatelskoy deyatel'nosti* [Methodology
for the Search and Examination of Technical Solutions
in the Field of Inventive Activity]. Moscow: VAGSh,
2017.